

จิตนักท่องเที่ยว

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๔๕

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองคากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรม ธรรมะ ธรรมเป็นเครื่องอยู่อาศัยของจิต

เครื่องอยู่อาศัย ถ้ามันเป็นเครื่องอยู่อาศัยของจิต

“จิตนี้เป็นนักท่องเที่ยว” จิตนี้เป็นนักท่องเที่ยวท่องเที่ยวไปในภพชาติต่างๆ ถ้ามันท่องเที่ยวไปในความมืดความบอดมันจะไม่เข้าใจสิ่งต่างๆ แล้วจะท่องเที่ยวไปในตามวิญญู ตามบุญตามกุศลของตัวเองที่สร้างสมมา จะเป็นไปตามอำนาจวาสนาของจิตดวงนั้น

“จิตนี้เป็นนักท่องเที่ยว” เกิดมาเป็นมนุษย์ก็ท่องเที่ยวในอารมณ์ของตัวใจ ท่องเที่ยวอยู่ในความรู้สึกของตัว ท่องเที่ยวอยู่ในความเห็นของตัว ท่องเที่ยวไปเพราะอะไร เพราะมันไม่รู้สึกรู้สีกตัวมันเอง จิตนี้ไม่รู้สึกรู้สีกตัวเราเองนะ คิดไปในอารมณ์ต่างๆ ตามกระแสของโลกไป ตามความเห็นของเขาหมุนเวียนไปในโลกเขาอย่างนั้น นั่นก็ือนักท่องเที่ยว ท่องเที่ยวไปตั้งแต่ข้างนอก ข้างนอกตั้งแต่วนไปในวิญญู อยู่ในวิญญูนั้นท่องเที่ยวไปในภพชาติๆ นั้นน่าสงสาร น่าสงสารเพราะว่ามันประสบแต่สิ่งของเดิมๆ นั้นนะ

ทุกข์นี้มีประจำโลก ทุกข์นี้มีอยู่โดยสังขารโดยอยู่ธรรมชาติของมัน เราจะต้องพบสภาวะแบบนี้ตลอดไปแล้วไม่มีทางออก ทุกข์แล้วไม่มีทางออก สุดโต่งขนาดไหน เราพยายามจะช่วยตัวเองขนาดไหนก็ช่วยตัวเองไปตามประสาของความคาดความหมาย ความคาดความหมายของใจใจคาดหมายขนาดไหนก็ได้ขนาดที่จะคาดหมายได้ลึกซึ่งขนาดไหนมันก็วนอยู่ นั้นนะ ท่องเที่ยวในอารมณ์ของตัวเอง “การคาด การหมาย” จนกว่าจะเจอธรรมใจ

นี่ไง ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศาสนธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเป็นสมบัติของเราขึ้นมาได้ไหม? ถ้าเป็นสมบัติของเราขึ้นมาได้ เราต้องถามตัวเราเอง เราถามตัวเราเองว่า “เราพอใจกับสิ่งนี้ไหม” ความพอใจของเราจะสร้างสมคุณงามความดีของเราขึ้นมาได้ไหม

ถ้าสร้างสมความขึ้นมามันก็ต้องอยู่ในธรรมะ จิตนี้ก็ต้องไปในธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถ้ายังไม่เป็นผล ท่องไปในธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่องไปในความรู้สึกเบิกบาน รู้สึกความรู้สึกของตัวเอง มันทันกิเลส ทันกิเลสในความรู้สึก ทันกิเลสในทางความชั่วคราว นี่การทันกิเลสกันอย่างนั้น ทันกิเลสเฉยๆ

ถ้าทันกิเลสให้กิเลสสงบตัวลง นั่นนะ เราท่องไปในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันจะมีความเบิกบาน เราศึกษาธรรม ศึกษาเข้ามาแล้วมันจะมีความชุ่มชื้นเหมือนกับคนจะมีทางออก คนจะมีทางออก ออกจากทุกข์ออกจากโศกในหัวใจของเรา ทุกข์โศกในหัวใจของเรามันผลึกใส มันเผาผลาญใจนะ เผาผลาญใจของเราให้เราร้อนต่อไป

ถ้าเราเห็นคุณประโยชน์ของเรา เราต้องพยายามชวนขวยในการประพฤติปฏิบัติ

เพราะท่องให้อยู่ในธรรม ให้มันอยู่ในธรรมได้

ว่า “ศาสนาเป็นยาเสพติด” มันเสพติดไม่จริงนะสิ ถ้าศาสนาเป็นยาเสพติด มันเสพติดจริง เราเข้าถึงศาสนา ทำไมมันบางครั้งมันก็มีความพอใจ บางครั้งก็มีความขัดใจ ความขัดใจของเรานั้นนะมันเสพติดไม่ติด พอมันเสพติดไม่ติดมันก็มีความขัดใจ มีความไม่พอใจในหัวใจนั้น ขัดข้องหมองใจ มีความเศร้าสร้อย นั่นนะ มันเสพติดไม่ติด ถ้ามันเสพติด มันเสพติดไป นี่มันเป็นคำพูดของเขา เป็นการกล่าวคู่ เป็นการว่ากล่าวร้ายป้ายสีในเรื่องของศาสนา ในเรื่องของคุณงามความดี กิเลสเป็นอย่างนั้น

กิเลสมันเหมือนหมาบ้า มันกัดทุกอย่างที่ขวางหน้าของตัวเอง กัดหมด กัดทั้งนั้นไม่ไว้หน้าสิ่งใดๆ ทั้งสิ้น แม้แต่ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นของที่ประเสริฐ ประเสริฐสำหรับเห็นเป็นทางออกของเรา มันยังมีทางเอามาเป็นศัตรูเป็นคู่อาฆาตต่อกันได้ นั่นกิเลสเป็นเรื่องเป็นภัยมาก กิเลสในหัวใจของสัตว์โลกเป็นภัยกับสัตว์โลกดวงนั้น สัตว์โลกดวงนั้นพยายาม

ชำระกิเลสของตัวเองให้ได้ กิเลสของตัวเองต้องทำให้มันสงบตัวลงเข้ามาให้ได้ ถึงจะมีแก้ไข มีความเห็นของตัวเองขึ้นมาว่า ตัวเองขึ้นมา จะเป็นปัญญาของตัวเองขึ้นมา

ปัญญาของตัวเองจะเกิดขึ้นมาได้ต้องมีความวิริยอุตสาหะ ความเพียรของเรา เพราะปัญญาในศาสนานี้เป็น “ภาวนามยปัญญา” ภาวนามยปัญญาเกิดจากการภาวนา เกิดจากการมูมานะอุตสาหะ ไม่เกิดขึ้นมาลอยๆ เกิดขึ้นมาลอยๆ ไม่ได้ เกิดขึ้นมาลอยๆ นั้นเป็นกรรม เวลากรรมเกิดขึ้น เกิดขึ้นจากอำนาจวาสนาของสัตว์โลก ถ้าสัตว์โลกมีอำนาจวาสนาสร้างสมขึ้นมา มันจะมีกรรมผูกขึ้นมา มีคำสั่งสอนผูกขึ้นมา เป็นกรรม เป็นคำ เป็นคำผูกขึ้นมา อันนั้นเป็นกรรมผูกขึ้นมา ก็เป็นกรรมเฉยๆ

กรรมผูกขึ้นมาจากความสงบของใจ ถ้าใจมันสงบมันจะมีสิ่งนั้นเกิดขึ้นในหัวใจ มันจะวัดค่าของใจได้ว่าใจมีอำนาจวาสนามาขนาดไหน ใจทุกขัใจยากขนาดไหน บางทีไม่มีมันก็ไม่มี ถ้าไม่มีก็ไม่ต้องไปกังวลกับมัน สิ่งนี้เราไม่กังวล ไม่ต้องไปกังวลกับสิ่งที่จะต้องมิกับใจของเรา จะมิกับใครเรื่องของเขา เรื่องอำนาจวาสนาของเขา อำนาจวาสนาของเรา เราอยู่ในความเพียรของเรา เราต้องพยายามสะสมของเราขึ้นมา ถ้าเราสะสมของเราขึ้นมา เราทำความเพียรของเราขึ้นมา ความเพียรในหัวใจของเรา เราสู้ของเราขึ้นมา มันทันกันนะ

จากความรู้ที่ว่าก้าวเดินตามไม่ทัน ก้าวเดินตามกิเลสไม่ทัน มันจะก้าวเดินตามกิเลสทัน ถ้าก้าวเดินตามกิเลสทันมันจะเข้าถึงความสงบของใจ ถ้าใจมันสงบขึ้นมา นั่นนะ เครื่องอยู่อาศัยของใจ ใจจะพอมือที่อาศัยได้ ถ้าใจพอมือที่อาศัยได้มันมีความอบอุ่นขึ้นมา ถ้าใจอบอุ่นขึ้นมามันก็มีความสุขใช้ใหม่ สุขในหัวใจของเราไม่ต้องไปหาที่ไหน หาได้ในร่างกายนี้ ให้ท่องเทียวอยู่ในธรรม ใจนี้จะท่องเทียวขนาดไหน พยายามดัดแปลงเข้ามาให้ท่องเทียวอยู่ในธรรม ให้ท่องเทียวอยู่ในธรรมแล้วพยายามฝึกฝนตนขึ้นมาให้เป็นธรรมของใจดวงนั้น

“ท่องเทียวในธรรม” กับ “เป็นธรรมของใจดวงนั้น” ต่างกัน ต่างกันในการที่ว่ามันประสบพบเห็น ท่องเทียวเป็นของขอยืมมา เราท่องเทียวไป ท่องเทียวไปในขั้น จิตนี้อารมณ์เกิดขึ้นมา เห็นสังขารมันปรุงมันแต่งขึ้นมา เกิดกลายเป็นอารมณ์ขึ้นมา อารมณ์ขึ้นมาแล้วเราก็กายแยกแยะไม่ได้ แยกแยะไม่ได้เพราะมันเป็นธรรมชาติของใจเป็นแบบนั้น

ขั้น ๕ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าธรรมวางไว้เป็นขั้น ๕ เราถึงได้รู้ว่าเป็นขั้น ๕ ถ้าไม่วางไว้เราจะรู้ว่าจะอะไรเป็นขั้น ๕ ไหม? เราก็กู้ไม่รู้ ไม่มีการบัญญัติ เห็นไหม สมมุติบัญญัติ

บัญญัติขึ้นมาให้เราสื่อกันขึ้นมา บัญญัติขึ้นมาให้เราเข้าใจเรื่องของธรรมขึ้นมา ถ้าเราเข้าใจเรื่อง
ของธรรมขึ้นมามันเป็นความเข้าใจของเรา เราเริ่มเข้าใจ ท่องไปในธรรม ท่องไปเกิดในธรรม มัน
จะเป็นบุญกุศลของใจดวงนั้น

“บุญกุศล” แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศนาว่าการ เทวดาฟังธรรมสำเร็จเป็น
พระอรหันต์ เป็นพระอริยบุคคลขึ้นมา เป็นชั้นเป็นตอนขึ้นมามากมายมหาศาล แม้แต่พวกเทวดา
เขายังต้องการท่องไปในธรรม แต่เขาไม่มีโอกาสวาสนา เขาต้องลงมาฟังเทศน์ในภพมนุษย์นี่ นี่ก็
เหมือนกัน เรามีอำนาจวาสนามากกว่าเขา เราสามารถพยายามสะสมของเราขึ้นมา เราสะสมของ
เราขึ้นมา เราฟังธรรม ฟังธรรมซุบมือเปิบ “ซุบมือเปิบ” ผู้ที่แสวงหามากกว่าจะได้ คูเราประพฤติ
ปฏิบัติทุกข์ยากขนาดไหน เราปฏิบัติทุกข์ยากกว่าจะได้ธรรมมาแต่ละขั้นแต่ละตอน มันทุกข์ยาก
มาก ความทุกข์ยากเพราะอะไร เพราะกิเลสมันปลักไส เพราะกิเลสมันต่อต้าน กิเลสในหัวใจของ
สัตว์โลกมันต่อต้าน ต่อต้านไม่ให้สิ่งต่างๆ เข้าไปในเนื้อของธรรม

“ธรรมโอสถ รสของธรรมชนะทั้งรสทั้งปวง”

แต่เราไม่เคยได้คิมกิรตของธรรม ใจนี้ไม่เคยได้คิมกิรตของธรรม ใจนี้ได้คิมแต่รสของ
กิเลส แต่ท่องไปในธรรมนี้เป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมขึ้นมามันเลยเป็น
สุดมยปัญญา “สุดมยปัญญา จินตมยปัญญา ภาวนามยปัญญา” ให้มันละเอียดขึ้นไป ปัญญา มันจะ
สะสมตัวมันเองขึ้นไปเป็นชั้นเป็นตอนขึ้นไปเราจะทำของเราได้ เราต้องทำของเราได้ ทำของเรา
ขึ้นไปจนกว่ามันจะถึงจุดหมายปลายทาง

ถ้าจุดหมายปลายทาง นั้นนะไม่ต้องท่องไปในวิถุจะ ไม่ต้องท่องไปในต่างๆ มันจะ
สมบูรณ์พูนผลในหัวใจ หัวใจจะมีความสุขในหัวใจดวงนั้น สุขใดๆ ในโลกนี้ไม่มีหรอก ในโลกนี้
มันเป็นเครื่องเคียงของชั่วคราว ของชั่วคราวเท่านั้น แค่ชีวิตหนึ่งนะ ชีวิตนี้มีเท่าชีวิตหนึ่ง แล้วชีวิต
เรามีความสุขสมความปรารถนา จะมีมากหรือน้อยกว่าความทุกข์ในหัวใจ ทุกข์ในหัวใจจะมี
มากกว่าแต่มันต้องทนเอา สิ่งที่ไม่มีความออกเราก็ทนเอา ในเมื่อมีทางออก เราทำไมจะไม่หาทาง
ออก

ถ้าเราหาทางออกของเราได้ ผู้นั้นเป็นผู้ที่ประเสริฐ ผู้ที่ประเสริฐเกิดมาในภพ
พระพุทธศาสนา แล้วได้ประโยชน์จากศาสนา ได้ใจนั้นมีประโยชน์ขึ้นมา ถ้าเราไม่ได้พบ
พระพุทธศาสนา แล้วเราไม่ได้ประโยชน์จากศาสนาเลย มันจะประเสริฐไปตรงไหน ทำไม่องค์

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นมนุษย์ ทำไมสั่งสอนเทวดาได้ ครูบาอาจารย์ทำไมสั่งสอนเทวดาได้ ทำไมเทวดามาฟังธรรมจากครูบาอาจารย์ของเรา

เพราะครูบาอาจารย์ของเรามันมีธรรมในหัวใจใจ ธรรมในหัวใจ คือ ความฟ่องแผ้วในหัวใจนั้น ในหัวใจนั้นจะเข้าใจเรื่องสิ่งต่างๆ เข้าใจในเรื่องอาการของใจ เข้าใจในเรื่องอาการของใจมันท่องไปในอารมณ์ของใจ

เวลามันท่องไป เราไม่เข้าใจ เราไม่เข้าใจเรื่องใจของเรานี้มันท่องไปในอารมณ์นั้น มันเป็นเรื่อง เราเป็นอารมณ์ อารมณ์กับเรามันเป็นอันเดียวกัน สิ่งที่เป็นอันเดียวกันหมุนเวียนไป เราก็คิดหมุนเวียนไป นั่นนะ มันจับต้นชนปลายไม่ได้ เหมือนกับเราเข้าไปอยู่ในเหตุการณ์ต่างๆ แล้วเราก็เข้าไปในส่วนหนึ่งของเขา เราเป็นส่วนหนึ่งของอารมณ์ความคิด เราเป็นส่วนหนึ่งแล้วมันก็จุกกระซากลากเราไป เราก็ออกไปหมุนเวียนไปในความคิดนั้น นั่นมันแบบนั้น มันถึงท่องไปในอารมณ์อย่างนั้น นั่นมันเป็นกิเลสมันผูกมัดไว้

กิเลสมันผูกมัดความคิดของเรากับสิ่งนั้นมันหมุนเวียนกันไป มันถึงเป็นไปตามความทุกข์ให้เป็นความทุกข์กับใจดวงนั้น ใจดวงนั้นจะมีความทุกข์ มีความทุกข์เพราะอะไร เพราะมันแก้ไขตัวมันเองไม่ได้ มันก็หมุนเวียนไป นั่นนะ เราถึงต้องกำหนดคำบริกรรม เปลี่ยนอาหาร เปลี่ยนความรู้สึก ต้องเปลี่ยนเลย โยนอารมณ์ทิ้ง ไม่ไปตามอารมณ์นั้น อารมณ์นั้นจะหมุนไปขนาดไหนเราจะไม่ตามมันไป เราจะย้อนกลับ สิ่งที่ย้อนกลับมา เราจะย้อนกลับเข้ามาในความรู้สึกของเรา ความรู้สึกส่วนที่เป็นอิสระเสรีภาพ

ความสงบของใจ ใจสงบขึ้นมาเพราะอะไร เพราะมันไม่หมุนไปในขั้นนั้น ถ้ามันหมุนไปในขั้นนั้นมันก็เป็นแจกรมา แจกที่จรมมา มันเสวยอารมณ์ขึ้นไปแล้ว มันเสวยอารมณ์ขึ้นไปมันก็เสวย มันก็เป็นความคิดความเห็นของมันไป ถ้ามันไม่เสวยอารมณ์ มันจะไปเสวยอะไร มันตั้งตัวมันทรงตัวมันเองไม่ได้ ในเมื่อทรงตัวเองไม่ได้ก็ต้องใช้การบริกรรม คำบริกรรม พุทโธ พุทโธ เพื่อให้มันเกาะเกี่ยวกับสิ่งนั้น เด็กหัดเดินมันต้องเกาะกับลูกกรง เกาะกับสิ่งต่างๆ ไป นี้ก็เหมือนกัน เกาะเกี่ยวกับธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไป ที่มันท่องไปในธรรมะนี้ท่องไปโดยสัญญา แต่อันนี้จะเป็นเนื้อหาสาระแล้ว ไม่ใช่เป็นสัญญา เป็นเนื้อหาสาระ เป็นความจริงขึ้นมา เป็นสิ่งที่จริงจากการประพฤติปฏิบัติ จริงขึ้นมาจากผู้นั้น ใจจะทรงตัวขึ้นมาเป็นความจริงขึ้นมา

ถ้าจริงขึ้นมามันก็เป็นประโยชน์กับใจดวงนี้ นั่นนะ พอมันจะสงบเข้ามา ถ้ามันมี
 ปริกกรรมบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า ใหม่ๆ มันจะขัดแย้งกับตัวเอง ใหม่ๆ มันจะขัดแย้ง โต้แย้งกับ
 ความเห็นของเรา มันจะไม่กลมกลืนกันหรอก เพราะกิเลสมันกลัวกรรมไง กลัวสิ่งนี้จะเจริญออก
 งามในใจของเราเอง ถ้าเจริญออกมาของใจเราเอง มันก็มีแต่อาวุธต่อสู้กันใจ

อาวุธใจ “ธรรมอาวุธ” จะประหัดประหารกิเลสในหัวใจของเรา ในเมื่อจะเป็นอาวุธขึ้นมา
 เขาต้องผลัดไสไม่ให้อาวุธเรามีขึ้นมาให้ได้ นั่นนะ กิเลสมันฉลาดกับเรา เรานี่โง่กว่ากิเลส เราไม่
 เข้าใจเรื่องของกิเลส เราก็หมუნเวียนไป เราก็เดินตามไป เพราะกิเลสมันเป็นเรา

คำว่า “เป็นเรา” มันถึงว่าเราไว้เนื้อเชื่อใจเรา เราจะไม่ไว้เนื้อเชื่อใจใครหรอก จะ
 ปริกษาหรือกับใคร เราก็จะหาคนที่สนิทชิดเชื่อที่พอไว้ใจได้ แต่นี้กิเลสกับเรามันเกิดมากับเรา
 มันเป็นเรื่องเดียวกันเลย มันเป็นเรื่องที่สุขสม เป็นภวาสวะ เป็นอนุสัยนอนเนื่องมากับใจ มันคำริ

“มารเอ๋ย” นี่พระพุทธเจ้าเขี่ยมาร “มารเอ๋ย เธอเกิดจากความคำริของเรา จะไม่ให้เธอเกิด
 อีก”

แต่เราไม่ใช่เขี่ยมาร มารมันควบคุมเราต่างหาก มารมันควบคุมใจของเราแล้วก็หมუნเวียน
 ไปตามอำนาจของพญามาร นั่นนะ ท่องไปพร้อมกับพญามารขับไสไปกับกับหัวใจ จิตท่องเที่ยวไป
 แบบนั้น ท่องเที่ยวไปมีแต่ความทุกข์ความยาก ความทุกข์ความยาก ความสุขพอกิเลสมันพลอยว่า
 มันจะเป็นจะตายขึ้นมา มันก็จะให้เราได้ผ่อนหายใจเท่านั้น

ความสุขของโลก คือความพอใจเท่านั้น

ความพอใจ ความพอใจเป็นอะไร? เป็นเรื่องราวท่องไปในอารมณ์ใหม่?

ท่องไปในอารมณ์แน่นอน เพราะอารมณ์มันความพอใจ มันมีสิ่งใดแสวงหาสิ่งใดมา สม
 ความปรารถนาก็มีความสุข ลูกค้ำอยู่กับสิ่งนั้นชั่วคราว จิตมันลูกค้ำ ลูกค้ำความพอใจ ลูกค้ำ
 สิ่งนั้นให้สิ่งนั้นมันเป็นสมบัติของเรา เราอุ้นใจ มันเป็นไปตามสิ่งนั้นไหม?

มันไม่เป็นที่ไปตามความเป็นจริงหรอก สมบัตินี้ผลัดกันชม สมบัติเป็นสมบัติของโลกของ
 สิ่งที่ว่ามียู่แล้วโดยดั้งเดิม มียู่ดั้งเดิม ใครฉลาดหรือไม่ฉลาด ผู้ที่ฉลาดแสวงหาสิ่งนั้นเป็น

ประโยชน์กับเรา ผู้ที่ไม่ฉลาดไปยึดมั่นถือมั่นสิ่งนั้น สิ่งนั้นจะไปให้โทษกับใจดวงนั้น มันไม่ได้ขึ้นมาตามความปรารถนามันก็ทำให้ความเร่าร้อนกับใจเกิดขึ้น

นี่เหมือนกัน ในการประพฤติปฏิบัติของเรา เราประพฤติปฏิบัติไม่สมใจของเรา เราพยายามแสวงของเรา เราก็มีความน้อยเนื้อต่ำใจ ความน้อยเนื้อต่ำใจ นั่นนะ กิเลสมันใช้งานโดยเต็มที่เลยนะ เราต้องมีความโต้แย้งตลอด ชรรมะนี้จะโต้แย้งกิเลส กิเลสมันพยายามผลักไสไป กิเลสมันจะพยายามจะดึงไปให้เราเลิกในการประพฤติปฏิบัติ ให้เราเลิกการท่องไปในธรรม

ท่องไปในสัจจะความจริง ท่องไปในสัจญานัน สัจญานส่วนหนึ่ง ท่องไปคือการประพฤติปฏิบัติ ถ้าประพฤติปฏิบัติจริง ใด้จริง ทำได้จริง สมจริงขึ้นมาในหัวใจขึ้นมา มันจะเห็นเป็นรูปธรรมขึ้นมาในหัวใจจริงๆ นะ ใจนี้จะผ่องแผ้ว ใจนี้จะเบิกบาน มีความสงบของใจ ใจนี้จะเว้งว่างขนาดไหน จะมีความสุขขนาดไหน นั่นนะ มันเป็นกับใจดวงที่ประเสริฐ จับต้องกับสิ่งนั้นได้ แล้วจะประเสริฐกับใจดวงนั้น ใจดวงนั้นมีความสุขขึ้นมา แล้วมีความสุขขึ้นมา

ต้องมีความกล้าหาญ มีความใช้ประโยชน์กับสิ่งนี้ ถ้ามันมีความสุขขึ้นมาแล้วนอนจมละ มีความสุขขึ้นมา “ฉันมีความสุข ฉันมีความพอใจจะอยู่กับสิ่งนั้น” ถ้านอนจมอยู่กับสิ่งนั้น สิ่งนั้นก็เสื่อมสภาพ สิ่งนั้นต้องหลุดจากมือไป

คนเรา ครูบาอาจารย์ จากมือหนึ่ง จากใจดวงหนึ่งส่งต่ออีกใจดวงหนึ่ง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ขึ้นมาจากในหัวใจส่งต่อให้ปัญจวัคคีย์ก่อนเลย ส่งต่อ “อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ” มีผู้สืบทอด มีผู้รู้ต่อไป ศาสนาจะมั่นคงขึ้นมา มีผู้สืบทอดตลอดไป นี่ก็เหมือนกัน ถ้าใจของครูบาอาจารย์เป็นผู้ชี้แนะ แล้วมีผู้ที่พยายามปฏิบัติตนขึ้นมา มันเป็นสมบัติของใจดวงนั้นใช่ไหม ใจดวงนั้นรู้ขึ้นมา ใจนั้นสว่างไสวขึ้นมา

นี่ก็เหมือนกัน เราทำความสงบของใจขึ้นมามันเป็นสมบัติของใจของเราขึ้นมา มันเป็นสมบัติของเรา สมบัติของใจ นั่นนะ มรรคมันเกิดขึ้นมาองค์แรก สัมมาสมาธิเกิดขึ้นมา มันใช้ปัญญาขนาดไหน พอใช้ความดำริขนาดไหน ใช้ปัญญาขนาดไหน มันเป็นปัญญาในวงของสมถกรรม

“สมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน” สมถกรรมฐานนี้ถ้าไม่มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม มรรคอรียตั้จ้งไม่เกิดขึ้น มันก็พอทำได้ มันทำของเขาได้ ความทรงไว้ใน

ฉาน ในสมบัตินี้มีมาโดยดั้งเดิม สิ่งที่มีมาโดยดั้งเดิมแต่เขาใช้ไม่เป็น ใช้ไม่เป็นเพราะเขาพลิกใจไม่เป็น เขาใช้สิ่งนี้เป็นสมุฏฐาน สิ่งนี้เป็นประโยชน์ของเขา เห็นไหม เหาะเหิน เดินฟ้า เข้าสมบัติแล้วมีความรู้ระจิดต่างๆ เขารู้มาโดยดั้งเดิม สิ่งนี้มีมาก่อนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมอีก

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ไปเรียนกับเขา แต่มันไม่ได้สามารถชำระกิเลสได้ มันไม่สามารถจะชำระกิเลสออกไปจากใจได้ มันต้องย้อนกลับเข้ามา ยกขึ้นมา เราก็ทำความสงบของใจเข้ามา เดียวนี้มันเป็นว่า เราไม่เชื่อเรื่องนามธรรม เราไปเชื่อเรื่องวัตถุสิ่งของต่างๆ เชื่อรูปธรรม สิ่งที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ สิ่งนั้นเป็นวิทยาศาสตร์ สิ่งนั้นมีคุณค่า เชื่อกันสิ่งนั้นแล้วก็ยกย่องสิ่งนั้น แต่ไม่เชื่อเรื่องนามธรรม

เรื่องนามธรรม คือเรื่องนามธรรมที่ว่า สิ่งที่เป็นนามธรรมว่ามันเป็นนามธรรม นั้นมันเป็นนามธรรมของคนอื่น แต่นามธรรมของเรา เราจับต้องของเรามันเป็นรูปธรรมขึ้นมา จับต้องเป็นรูปธรรมขึ้นมา แล้วจะต้องยกขึ้นมาเป็นมรรคอรិยสังขังในหัวใจได้ ถ้ายกขึ้นมาเป็นมรรคอริยสังขัง มันจับต้องสิ่งใด จับต้องสิ่งนั้น วิปัสสนาส่งนั้น จับต้องสิ่งใดต้องวิปัสสนาส่งนั้น

นี่จิตนันทองเทียวไปในธรรมก็ต้องท่องเทียวไปในความเห็นของจิต

จับขันธุ์ให้ได้ ถ้าจับขันธุ์ได้ จับอารมณ์ได้ สิ่งที่มีมันเป็นอารมณ์ความรู้สึก จับขันธุ์ได้ แต่เดิมมันข้องเกี่ยวไปในบ่วงของมาร มันจะรับรู้ไปในรูป รส กลิ่น เสียงก่อน รับรู้ในรูป รส กลิ่น เสียง นั่นนะ มันท่องเทียวในตัวมันเองแล้วมันปิดบังตัวมันเองชั้นหนึ่ง เพราะขันธุ์กับจิตมันผูกไปด้วยกัน มันเป็นอารมณ์เกิดขึ้น เป็นความรู้สึกเกิดขึ้น ความรู้สึกนี้เป็นขันธุ์กับจิตผูกเกิดขึ้นมาแล้วก็เกาะเกี่ยวไปในอารมณ์ของโลกเขา

เสียงต่างๆ รูปรสต่างๆ ของโลกมันหมุนออกไป นั่นนะบ่วงของมาร แล้วมันก็เกาะเกี่ยวกับสิ่งนั้นออกไป อาศัยสิ่งนั้นเป็นเครื่องดำรงชีวิต กิเลสมันดำรงชีวิตในเรื่องของขันธุ์แล้วยังออกไปเกาะเกี่ยวข้างนอก แล้วก็เกาะเกี่ยวกับสิ่งนั้นไป ถ้าความสงบของเราขึ้นมา มันเห็นจากความสงบของใจ ใจนี้เป็นกัลยาณปุถุชน คือมันปล่อยวางอารมณ์เข้ามาได้ สิ่งนี้มันปล่อยวางเข้ามาได้ พยายามพิจารณาบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า จนกว่ามันจะขาดนะ มันก็ขาดได้เหมือนกันในการเกาะเกี่ยว เกาะเกี่ยวด้วยปัญญา

ปัญญาใคร่ครวญว่า สิ่งนี้มันเป็นประโยชน์กับใคร? มันไม่เป็นประโยชน์กับใคร มันเป็นประโยชน์ต่อเมื่อเราไปยึดมันถือมันต่างหาก มันเป็นประโยชน์ต่อเมื่อเรารับรู้ ถ้าไม่รับรู้มันก็ไม่มีความหมาย ถ้ามันไม่มี มันมีของมันแต่เราไม่รับรู้ มันก็เก๋ๆ เงินๆ ของเขาอยู่อย่างนั้น

ถ้าพยายามพิจารณาอย่างนั้นเข้า บ่อยครั้งเข้า มันจะเข้าใจตามสัจจะความจริง ถ้าเข้าใจตามสัจจะความจริง มันจะเห็นจิตของเรา มันจะเป็นอิสระเข้ามา นั่นใจก็คลายปฏิกูล จากปฏิกูลคนหนาไปด้วยกิเลส เกาะเกี่ยวไปกับควบคุมจิตตัวเองไม่ได้ ควบคุมอารมณ์ไม่ได้ มันจะเป็นไปตามอำนาจของเขา คิดสิ่งใดเกาะเกี่ยวสิ่งนั้น นั่นนะ “บ่วง” มันติดบ่วงไปตลอด มันติดบ่วงของโลก นี้บ่วงของวิญญู

เพราะสิ่งนี้มี ถึงทำให้เราให้คุณค่า ให้คุณค่าก็ประพฤติปฏิบัติตามสิ่งนั้นไป ถ้าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์เราก็ดีใจไปกับสิ่งนั้น สิ่งนั้นเป็นโทษเราก็โกรธ ไม่พอใจกับสิ่งนั้น แต่สิ่งนั้นก็ให้คุณค่าแก่ใจ ต้องผูกพันไปกับสิ่งนั้น นี้ “บ่วงของมาร” บ่วงให้ใจวนเวียนอยู่ในวิญญูอยู่ในอำนาจของเขา

แล้วเราพิจารณาซ้ำ ใช้ปัญญาพิจารณาสิ่งนี้ มันจะปล่อยวาง ปล่อยวางเข้ามาจนขาดออกไป จนขาดออกไป จิตนี้เป็นกัลยาณปฏิกูล คือสามารถควบคุมอารมณ์ของตัวเองได้ ควบคุมให้เป็นอิสระเสรีภาพ ออกจากที่ติดบ่วงนั้น ปล่อยบ่วงไว้ให้เก๋ๆ เงินๆ นั่นนะ ทำใจเข้ามา นี่มันเป็นรูปธรรมขึ้นมาเพราะมันจับ เห็นสัจจะ เห็นตามความเป็นจริงเลยว่าอันนี้เป็นกัลยาณปฏิกูล คือ เราควบคุมสิ่งนั้นได้ ควบคุมอารมณ์ของเราได้

ใจที่มันไม่เคยเป็นอิสระเสรีภาพ มันต้องเป็นไปตามบ่วง บ่วงของมาร มารจะรับรู้ไป นี้ท่องไปในบ่วงของมาร มารจะควบคุมไปตลอด นั่นนะ กิเลสมันใช้ผลประโยชน์ตลอด แต่นี้มันเกิดขึ้นมาเป็นกัลยาณปฏิกูลได้ เพราะในการประพฤติปฏิบัติของเรา เราใช้คำบริกรรมต่างๆ เราใช้ปัญญาควบคุมใจของเราจนมันเห็นโทษใจ เห็นโทษเพราะสิ่งนี้ให้คุณให้โทษให้ความเจ็บแสบปวดรื้อนกับใจทุกครั้งเลย ถ้าใจนี้ไปเกาะเกี่ยวกับเขา แล้วจนเห็นโทษจนปล่อยวางไม่ไปเกาะเกี่ยวกับเขา เป็นอิสระเข้ามาเป็นขั้นหนึ่ง นี้กัลยาณปฏิกูล

กัลยาณปฏิกูลแล้วจิตนี้เริ่มจะหันกลับเข้ามา ย้อนกลับเข้ามา เพราะจะเริ่มก้าวเดินใจ เริ่มก้าวเดินเป็นรูปธรรม สิ่งที่เป็นรูปธรรมแล้ว ถ้าจับต้อง พยายามหันกลับมาที่อารมณ์ของตัวเอง จับ

สิ่งนี้อารมณ์ของตัวเองให้ได้ อารมณ์มันเกิดเป็นนามธรรมก็จริงอยู่ แต่จำเป็นต้องเป็นรูปธรรมได้ เราเข้าใจว่าสิ่งนี้เป็นนามธรรมแล้วจำเป็นต้องสิ่งใดไม่ได้เลย

มันเป็นรูปธรรมขึ้นมา ถ้าเราพยายามใคร่ครวญนะ พยายามใคร่ครวญสิ่งนี้จะจำเป็นต้องสิ่งนี้ได้ จะจำเป็นต้องสิ่งนี้ได้ นั่นละ ได้งาน สิ่งที่ได้งานนี้จากกัลยาณปุถุชนจะเดินโศคาปัตติมรรค จากกัลยาณปุถุชนนั้นถ้าเดินโศคาปัตติมรรค เห็นไหม ใคร่ครวญแยกแยะออกมาให้ได้ พยายามแยกแยะใคร่ครวญสิ่งนี้ว่า มันเกิดขึ้นมาแล้วมันให้ผลเป็นอะไรกับใจดวงนั้น นั่นนะ การพิจารณาจิตใจ

จิตมันท่องเที่ยวไปในอารมณ์ต่าง ที่นี้เราท่องเที่ยวไปในอารมณ์ ท่องเที่ยวไปในอารมณ์ด้วย ท่องเที่ยวไปในธรรมด้วย ธรรมอันนี้สร้างสมขึ้นมา เราสร้างสมขึ้นมา เราแยกแยะออกมันมา มันไม่ใช่สิ่งที่ว่ามันเกิดลอยๆ มันต้องมีสิ่งที่ให้ค่า สิ่งที่ให้ค่าถึงเกิดขึ้นมาได้ ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นมาลอยๆ หรือก โลกนี้ไม่มีของฟรี

มันจะมีให้บุญกุศล เราทำคุณงามความดีให้บุญกุศล ถ้าทำความชั่วบาปอกุศลมันจะให้โทษกับใจดวงนั้น ไม่มีสิ่งใดที่ทำแล้วไม่มีกรรมนี้ไม่ให้ค่าหรือ กรรมนี้จะให้ผลไปตลอด แต่คุณงามความดี กรรมดี อาศัยกรรมดีสะสมไป เราอาศัยคุณงามความดีวิ่งเข้าหา อาศัยคุณงามความดีพยายามวิ่งเข้าเป็นบาทเป็นฐาน ใช้กรรมดี กรรมดีลบล้างได้หมด ข้ามพ้นทั้งดีและชั่ว จะต้องปล่อยวางมัจฉิมาปฏิบัติ จะปล่อยวางต่อเมื่อเราเห็นโทษของเขา

ในเมื่อยังไม่เห็นโทษของเขา เราก็ต้องหมუნ มันหมუნเวียนไปธรรมดา แต่หมუნเวียนไปธรรมดาดี แต่เราต้อง เราต้องเข้าไปในจิตของเรา ต้องเข้าไปในอารมณ์ของเรา ถ้าเราท่องเที่ยวเข้าไปในอารมณ์ของเรา เราพลิกแพลงออกมา ท่องเที่ยวด้วย ใช้ธรรมด้วย ใช้ธรรมาวุธฟาดฟันจับสิ่งนี้แยกออก ถ้ากำลังไม่พอ มันจะลากไป ลากไปแต่เรายังรู้ว่าเราเป็นผู้แพ้

วิปัสสนาจะเป็นผู้แพ้ไปก่อน แพ้คืออำนาจสู้สิ่งนี้ไม่ได้ สู้สิ่งที่จับเรื่องหัวใจที่มันมีอำนาจเหนือกว่า มันจะไม่ให้คิดยับยั้งความคิด ยับยั้งความเห็น ยับยั้งโทษ มันยับยั้งไม่ได้ รู้ว่าเป็นโทษอยู่ รู้ว่าสิ่งนี้มันเป็นโทษเป็นเรื่องของกิเลสมันเวียนไป แต่อำนาจของมันสูงกว่า เราถึงว่าล้มลุกคลุกคลานไป เริ่มต้นการต่อสู้ต้องเป็นอย่างนี้เกือบทั้งนั้นเลย

คำว่า “เกือบทั้งนั้น” เพราะว่า จิปาถะกัญญาผู้ที่ปฏิบัติเร็วรู้เร็วที่เดียวรู้เร็วในส่วนหนึ่ง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มัชฌิมยาม จตุปบาทญาณ จนถึงยามสุดท้าย พ้นออกไปจากกิเลส ที่เดียวพ้นออกไปจากกิเลส แต่ก็วางมรรค ๔ ผล ๔ ไว้ให้เราก้าวเดิน มรรค ๔ ผล ๔ ให้เราก้าวเดินออกไปจากทุกข์นี้ให้ได้ ออกไปจากความเป็นกังวลของใจ ถ้าความเป็นกังวลใจเกิดขึ้นมา มันย้อนกลับเข้ามา หน้าที่ของเราพยายามต่อสู้สร้างสมกำลังขึ้นมา จะมีพลังกำลังขึ้นมา ถ้ามีกำลังขึ้นมา มันก็แยกแยะได้ ใช้ความแยกแยะ พยายามแยกออกไป จันทรเป็นจันทร จิตเป็นจิต

สิ่งที่รับรู้สิ่งต่างๆ สัญญาเกิดขึ้นก่อน สัญญาเกิดขึ้นเทียบค่าก่อน นั่นนะ มันไม่มีการลอยมา มันมีความละเอียดอ่อน สัญญามันจะจับต้องได้ว่าสิ่งใดจะเกิดขึ้น ความรู้สึกเรานั้นจะเทียบค่าอะไรดีหรือไม่ดี สังขารมันจะปรุงแต่ง วิญญาณรับรู้ แล้วเวทนาให้ค่าไปเรื่อย หมุนเวียนไปในความเห็นของตัว อารมณ์มันเป็นแบบนี้ เราแยกแยะ อ้อ! อารมณ์เกิดขึ้นมาเพราะเรา อารมณ์เกิดขึ้นมาเพราะจันทร ๕ มันครบวงจรของมันก็เป็นอารมณ์หนึ่ง แต่มันรวดเร็วมาก รวดเร็วจนเราไม่สามารถเห็นได้สิ่งนั้น ที่มันจะเห็นได้เพราะเราทำของเราขึ้นมา

จิตนี้เป็นกัลยาณบุคลุชนขึ้นมาก่อน แล้วมันยกขึ้น มันเข้ามาพยายามไตร่ตรองจนจับอาการของใจได้ จับอาการของใจได้มันก็แยกแยะได้ อันนี้มันเป็นวุฒิภาวะของใจที่มันเจริญขึ้นมา มันถึงเห็นนะ ถ้าใจไม่เจริญขึ้นมาเห็นสภาวะแบบนี้ จะเห็นสภาวะแบบนี้ไม่ได้เลย ถ้าไม่เห็นสภาวะแบบนี้ไม่ได้ นี่ปัญญา มันไม่เกิดจากใจดวงนั้นหรอก

ปัญญาของใจดวงนั้นจะเกิดขึ้นมาจากใจดวงนั้น มันเป็นการใคร่ครวญจากใจดวงนั้น ใจดวงนั้นพิจารณาของเขาซ้ำแล้ว ซ้ำเล่า มีความแพ้มมีการชนะผลัดเปลี่ยนกันไป จะซ้ำแล้วอยู่อย่างนั้น แพ้บ้าง ชนะบ้างอยู่อย่างนั้น แล้วพยายามสะสมของเราขึ้นมา ถ้าชนะขึ้นมา มันก็มีความสุข ถ้ามันแพ้ขึ้นมา มันมีกำลังใจเหมือนกัน เป็นกำลังใจที่ว่า แพ้เพราะว่าเราสู้ไม่ได้

ถ้าเราสู้ไม่ได้ ใจมันจะเกิดขึ้นมา มันจะว่า เราก็เป็นคนหนึ่งที่สามารถทำได้ กำลังใจเกิดขึ้นอย่างนั้น แค่นั้นละ ชนะนี้มีความสุขมาก มีความสุข มีความปล่อยวางของใจ ใจจะปล่อยวางจากอารมณ์ต่างๆ ปล่อยวางเข้ามา ปล่อยวางตามความเป็นจริงนะ ปล่อยวางจากตามความเป็นจริงของใจที่มันวิปัสสนาขึ้นมา ไม่ใช่ปล่อยวางจากการคาดการณ์

การคาดการหมาย มันปล่อยวาง มันปล่อยวางโดยที่ว่ามันซุกไว้ใต้พรม สิ่งต่างๆ ความสงบต่างๆ เก็บไว้ใต้พรมแล้วว่ามันไม่มี คือมันปฏิเสธใจ มันเข้าใจว่าไม่มีแต่มันมีสิ่งนี้อยู่ ความสกปรกโสภณของใจมันไม่มีการชำระสะสางออกไป

แต่การวิปัสสนา การปล่อยวางนี้มันปล่อยวางจากการวิปัสสนา วิปัสสนาในอาการของใจนั้น ใจจะปล่อยวางสิ่งนั้นเข้ามาเป็นชั้นเป็นตอนเข้ามา มันจะปล่อยวางจะเว้งว่างขนาดไหน นั่นนะ ถ้าเราไม่มีความละเอียดอ่อน ไม่มีความรอบคอบ มันจะเข้าใจสิ่งนั้นปล่อยวางแล้วมันก็จะไม่ค่อยทำหรือรักษาไว้เฉยๆ เข้าใจว่าสิ่งนี้ปล่อยวางแล้วคือการปล่อยวาง อาการของกิเลสมันโดนกำจัดไป

มันไม่ใช่หรอก มันยังไม่ถึงจุดของมัน มันไม่มีคำตอบขึ้นมาในหัวใจ ถ้าจุดของมัน มันถึงปัญหาของมันขึ้นมาแล้วมันจะมีคำตอบของมันในหัวใจ สังโยชน์มันจะขาดออกไปจากใจ สิ่งที่สังโยชน์ขาดออกไปจากใจเพราะมีการใคร่ครวญ สักกายทิฎฐิความเห็นผิด ความเห็นผิดว่ากายกับใจนี้เป็นของเรา เราพิจารณาอารมณ์ของเรา อารมณ์มันผูกมัด ผูกมัดในร่างกายนี้แหละ อารมณ์หยาบๆ นี่มันติดเกาะเกี่ยวออกไปจากร่างกายนี้

ความคิดออกไปจากเรา ความคิดออกไปจากเรา ความคิดนี้ออกมาจากใจก่อน ใจคิดขึ้นมาแล้วอัสัยกายนี้คิดออกไป อัสัยมือนี้ทำงานออกไป เห็นไหม อย่างหยาบๆ มันข้องเกี่ยวกับ มันผูกพันกัน สิ่งที่ผูกพันกันมันเป็นเรื่องของ การเกิดมาพบสิ่งนี้ สิ่งนี้เป็นสมบัติของเราแล้วมันใช้ประโยชน์สิ่งนี้จนเกิดมาแล้วตายไป นี่ท่องไปในวัฏฏะก็ท่องไปอย่างนี้ ใจนี้ก็ท่องไปในอารมณ์ต่างๆ ท่องไปแล้วก็ไม่ใช่ประโยชน์กับเรา

แต่ท่องขึ้นมาด้วยธรรม ด้วยวิปัสสนาธรรมของเราขึ้นมา เราท่องขึ้นมาในหัวใจของเรา เกาะเกี่ยวสิ่งนี้ท่องขึ้นไปแล้วมันปล่อยวางออกมาเป็นชั้นเป็นตอนขึ้นไป ต้องเข้าใจ พยายามเข้าใจไป เข้าแล้วเข้าใจว่าหน้าที่ของเราคือหมั่นคราดหมั่นไถ หมั่นคราดหมั่นไถจนที่นั่นไม่มีวัชพืชเลย อันนั้นเป็นหน้าที่ของเรา หน้าที่ต้องคราดต้องไถไปตลอด เข้าแล้วเข้าใจอย่างนั้น เข้าแล้วเข้าใจว่า

การเข้าใจแล้วเข้าใจแล้วถ้าพูดไปแล้วมันเหมือนคำเก่าๆ คำที่น่าเบื่อหน่าย “เข้าไปทำไม”

นั่นเป็นความเห็นของโลกเขา แต่ในเวลามันซ้ำขึ้นไปมันเกิดความสุขทุกครั้งไป มีการซ้ำ ถ้ามันปล่อยวางขึ้นมา มันจะมีความสุขขึ้นมาในหัวใจตลอดไป ความสุขจะมีความเกิดขึ้นจากใจดวงนั้น มันจะปล่อยวางสิ่งนี้ขึ้นมา มีความสุข มีความสุข

ความสุขเป็นความปรารถนาของเรา ทุกคนปรารถนาความสุข ความสุขอย่างที่เกิดขึ้นจากผลของมันก็เป็นความสุขของเรา แต่ถ้าความสุขที่ว่าเกิดขึ้น “วิมุตติสุขนี่เป็นสิ่งที่น่าปรารถนามาก ความสุขเกิดจากความสงบ ความสุขในโลกนี้จะเทียบกับความสงบไม่มี”

ความสุขอย่างต่างๆ นี้เกิดขึ้นจากอามิส เกิดขึ้นจากความเห็นของเรา เกิดขึ้นจากความพอใจของใจดวงนั้นถึงจะเกิดความสุข

ความสุขอย่างที่เราแสวงหาขึ้นมาเนี่ยมันเป็นความสุขที่เราสร้างสมขึ้นมาด้วยกรรม สิ่งนี้ประเสริฐที่สุดแล้วคงที่ คงเส้นคงวา ถ้าวิปัสสนาซ้ำบ่อยครั้งเข้าจนกว่ามันขาดออกไปจากใจนะ สิ่งนี้ขาดออกไปจากใจ มันจะเห็นว่าสิ่งนี้ขาดออกไป มันจะแยกออกจากกัน แบบเหมือนกับทวีปต่างๆ แยกออกจากกันเลย ทุกข์เป็นทุกข์ จิตเป็นจิต ชันธุ์เป็นชันธุ์ ชันธุ์ ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ชันธุ์ ๕ ทุกข์ไม่ใช่ชันธุ์ ๕ ชันธุ์ ๕ ไม่ใช่ทุกข์ สักกายทิฎฐิ ๒๐ ขึ้นไป ความล่งเลสงสัยในสิ่งนี้ต้องไม่มีแล้วมันจะสัณฑิปปราสาทไปที่ไหน

จิตนี้จะมันคงตลอดไป มันคงในการประพฤติปฏิบัติ ในการประพฤติปฏิบัติก้าวเดินต่อไป มันจะมีความสุข มันจะเว้งว่าง มันจะมีความสุขในหัวใจมาก ความสุขสิ่งนี้มันเกิดขึ้นได้จากใจดวงนั้นเท่านั้น ใจดวงอื่นไม่เคยเห็น ครูบาอาจารย์จะพูดขนาดไหน เราได้ฟังมาเราก็จินตนาการของเราไป แต่ในเมื่อถ้าเราปฏิบัติของเราขึ้นมาจนเป็นสมบัติของเรา ที่เป็นภาวนามยปัญญาเกิดขึ้นเกิดขึ้นอย่างนี้กับใจของเรา เกิดขึ้นมาจากในหัวใจของเรา

นี่ที่ว่าเป็นรูปธรรม เป็นมรรคอรียสัจจเกิดขึ้น ธรรมจักรมันเคลื่อน มันเคลื่อนอย่างนี้ ธรรมจักรขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้จะเคลื่อนไปเพื่อชำระกิเลสขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมจักรของครูบาอาจารย์ต่างๆ ก็เคลื่อนออกไปเพื่อชำระกิเลสของครูบาอาจารย์ ธรรมจักรของเรา เราสร้างสมของเราขึ้นมา ภาวนามยปัญญานั้นคือธรรมจักร รูปธรรมที่ว่าจักรมันเคลื่อนไปแล้ว “อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นต้องดับสลายเป็นธรรมดา” นั่นนะ มันเคลื่อนออกไปแล้วมันทำลายกิเลสในหัวใจของพระอัญญาโกณฑัญญะก่อน

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราสร้างสมของเราขึ้นมามันหมุนเวียนออกไป ที่ว่าซ้ำแล้วซ้ำเล่า จักรมันหมุนตลอดไป ถ้าจักรมันหมุนออกตลอดไป มันจะหมุนกลับเข้ามาชำระกิเลสของเรา ชำระกิเลสของเรา จนกิเลสของเรามันเริ่มกระทบกระเทือนเข้าไป มันต้องปล่อยวางออกมา ปล่อยวางจนมันหลุดออกไปจากใจ สิ่งที่เราปล่อยวางออกไปจากใจมันเป็นสมบัติของใจดวงนั้น จะแว้งว้าง จะมีความสุขไปไหนเหมือนกับลอยไป เหมือนกับคนไม่ได้เดิน คนมันจะลอยไป นั่นนะ เป็นความสุขส่วนหนึ่ง นั่นนะ ทอ้งไปในธรรม

สิ่งที่ทอ้งไป จิตนี้กรู้ทอ้งเทียว เทียวไปเกิด เทียวไปในวิภวภูมิตั้งเป็นเรื่องวิภวภูมิตั้งนั้นมันเป็นเรื่องอดีตไปแล้ว แต่ในปัจจุบันนี้เราทอ้งในธรรม เพราะเราเกิดมาพบพระพุทธศาสนา เราจะได้ประโยชน์จากศาสนา ศาสนานี้เป็นประโยชน์กับใจดวงนั้น ถ้าใจดวงนั้นมีคุณประโยชน์ขึ้นมา มันก็เริ่มย้อนกลับเข้ามา คนที่ทำมาค้าขาย ผลกำไรของการค้าขายนั้นเป็นสิ่งที่ปรารถนา

นี่ก็เหมือนกัน เราประพฤติปฏิบัติ มรรค ผล นิพพาน เป็นสิ่งที่ปรารถนาของใจทุกๆ ดวงที่สมความปรารถนาของใจดวงนั้น จะต้องต้องพยายามหาสิ่งนี้ สิ่งที่จะเป็นประโยชน์ของใจดวงนั้น สิ่งที่มีประโยชน์สูงสุด ชาตินี้ในเมื่อมีชีวิตอยู่ จนกว่าวันตาย ตายไปพร้อมกับให้กิเลสขาดออกไป มันก็ยังสมหวังนะ ถ้าเราตายไปพร้อมกับกิเลส กิเลสในหัวใจ สิ่งทีละเอียดยังอยู่ในหัวใจ สิ่งทีมันละเอียดอยู่มันเป็นสิ่งที่ละเอียดขึ้นมา ละเอียดในหัวใจนั้น มันยังมีอีกในหัวใจ ถ้าตายไปมันก็ยังต้องเกิดอีก สิ่งทีเกิดอีกแต่มันก็เกิดไม่ลงอบายภูมิ

อบายภูมิปิดกั้นด้วยการสมุจเฉตพหุทาน จากความเห็นชั้นร้กับจิตแยกออกจากกัน สิ่งทีแยกออกจากกันแล้วมันจะเป็นคุณไปข้างหน้า เข้ากระแส หมุนไปตามกระแส แต่การเกิดและการตายเป็นความทุกข์ใหม่? สิ่งทีความเกิดและความตายเป็นความทุกข์ ถ้ามีความเกิดขึ้นมา ความเกิดขึ้นมามันต้องเกิดขึ้นมาแล้วก็ต้องบอบ แยก ต้องแตกสลายไปเป็นธรรมดา

“สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้น สิ่งทั้งหลายต้องดับเป็นธรรมดา” มันจะต้องไปซ้ำตรงนั้นอีกทำไม มันควรจะให้เป็นชาตินี้ชาติสุดท้าย ชาติทีที่ว่าเราเกิดมาแล้วเราจะต้องตาย แต่ขอให้กิเลสมันตายก่อนเราทีเราจะตาย ถ้ากิเลสมันตายก่อนเรา เราทีต้องพยายามแสวงหา เห็นใหม่ ทำความสงบของใจให้สูงขึ้นไป สูงขึ้นไป แล้วดูสิ่งทีเป็นละเอียดกว่า ชั้นร้ทีเป็นชั้นร้อย่างหยาบๆ มันขาดออกไปจากใจ ชั้นร้เป็นอย่างกลางๆ อยู่ในหัวใจ ชั้นร้อันละเอียดทีในหัวใจ

ธรรมอย่างหยาบเกิดขึ้นมา เราพยายามสะสมของเราขึ้นมาได้แล้ว พยายามทำธรรมอย่างกลางขึ้นมา ธรรมอย่างกลางขึ้นมาที่เราจะสะสมขึ้นมาได้มันก็ต้องมีการท่องเที่ยวไปในธรรม ท่องไปในธรรมอันที่ละเอียดอ่อนขึ้นมา ต้องให้จิตนี้ขับไล่เข้าไปในธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ได้ ถ้ามันไม่ขับไล่ไป มันก็เลสมันพาใช้

เราว่าเราปฏิบัติธรรม เราปฏิบัติธรรมอยู่ กิเลสมันอยู่กับความคิดเรา เห็นไหม กิเลสมันมีอยู่ในหัวใจอยู่แล้ว เวลาคิดขึ้นมาอย่างไรมันก็คิดตามความพอใจของมัน คิดตามความคาด ความหมาย ความคาด ความหมาย หมายถึงไปในสิ่งใดๆ มันก็เป็นหมายถึงในความทุกข์นั้นแหละ เพราะความหมายนั้นมันเป็นสิ่งนี้ไม่เป็นความจริง สิ่งที่ไม่เป็นความจริงมันหลอก ๒ ชั้น ชั้นหนึ่งมันเป็นสมมุติอยู่แล้ว แล้วเราไปคาดไปหมายถึงให้คำมันอีกเป็น ๒ ชั้น ความปรารถนา ความไม่สมหวัง ปรารถนาแล้วไม่สมหวังสิ่งนั้นเป็นทุกข์ หวังสิ่งใดไม่สมความปรารถนา

นี่เหมือนกัน ถ้าเราพยายาม สิ่งที่เป็นธรรมมีอยู่แล้วโดยดั้งเดิม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ธรรมไปก่อน มันสมความปรารถนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อนแล้ว มันมีอยู่ แต่มันไม่สมความปรารถนาเรา เพราะเรายังทำไม่ถึงจุดของมัน ถ้าเราทำถึงจุดของมัน มัชฌิมาปฏิปทา สิ่งนี้มีอยู่โดยคงที่คงวา มัชฌิมาปฏิปทามีอยู่แล้ว มัชฌิมาปฏิปทาโดยธรรม ถ้าใจเราทำเข้ามัชฌิมาปฏิปทา มัชฌิมาปฏิปทามันต้องสร้างสมขึ้นมา มัชฌิมาปฏิปทาจะเกิดขึ้นได้ ต้องมรรครวมตัว มรรคจะรวมตัวได้ มรรคอยู่ที่ไหน?

มรรคไม่ได้อยู่ในดินฟ้าอากาศ มรรคไม่ได้อยู่ในสิ่งใดๆ เลย มรรคเกิดขึ้นมาจากใจ จากใจ มรรคอรียสังขัง ภาวนามยปัญญาเกิดขึ้นมาจากใจ ใจดวงนี้มันคิดไปในทางที่ผิด เสราห์หมองนั้นมันเป็นความคิดใฝ่ต่ำ นั้นไม่ใช่มัชฌิมาปฏิปทา มันเป็นมิถจามรรค สัมมาสมาธิ มิถจาสมาธิ ความคิดผิด ความเห็นผิด มันก็ทำให้ใจเห็นผิดไป ความที่ไปเห็นผิดไปแล้วผลมันจะเกิดขึ้นเป็นอะไร?

ผลเกิดขึ้นมาจากความไม่สมหวัง ความไม่สมหวังในความคาดหมายของเรา ใจมันก็จะมีความทุกข์ในหัวใจ ความทุกข์ในหัวใจเกิดขึ้นมาเพราะเราไปเชื่อกิเลส เราไปเชื่อเรา เราถึงเชื่อเราไม่ได้ ที่ว่าเราเชื่อเราไม่ได้ เราต้องเชื่อธรรม เชื่อธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราต้องพยายามวางไว้ให้เป็นกลาง สิ่งที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนนั้นเป็นเรื่องจริง แต่เรา

ทำของเรามันเป็นความเห็นของเรา ความเห็นของเราคือกิเลสมันบวกเข้ามาแล้ว ถ้ากิเลสมันบวกเข้ามา นี่ถ้าเชื่อเรา เชื่อเราก็เชื่อกิเลสด้วย

ถ้าเราไม่เชื่อเรา เราเชื่อธรรม เชื่อธรรมต้องพยายามปฏิบัติธรรม นั่นนะ ทำความสงบของใจ ถ้าใจมันสงบขึ้นมาเพราะเชื่อธรรม เชื่อธรรมแล้วจิตสงบเข้ามามันเป็นกลาง เป็นกลางได้เพราะกิเลสมันสงบตัวลง สมถกรรมฐาน คือความกดกิเลสไว้ให้เราได้ก้าวเดิน ถ้าไม่อย่างนั้นกิเลสมันจะพุ่ง มันจะเพ่นพ่าน มันจะเพ่นพ่านอยู่ในความคิดของเรา เราต้องไปพร้อมกับพญามาร ต้องไปในอารมณ์ของเรา ต้องไปในความเห็นของเราพร้อมกับพญามารที่ต้องไปในความเห็นของเรา

นั่นนะ ต้องทำความสงบเข้ามาเพื่อจะให้กิเลสมันสงบตัวลง กดกิเลสลงไปขึ้นมา ถ้ากดกิเลสลงไป ความคมกล้า ความเข้มแข็งของใจ ถ้าใจเข้มแข็งขึ้นมา มันจะเป็นความจริงอันหนึ่งจริง คนจริง จริงอันหนึ่ง แต่ถ้าจริงเชื่อกิเลสเกินไปมันก็ไม่สมกับความปรารถนา กิเลสมันก็หมุนเวียนออกไปตามความเห็นของกิเลสนั้น ถ้าความเห็นของกิเลสนั้นมันก็ทำให้เราล้มลุกคลุกคลาน ไม่สมหวังตามความเป็นจริง

ถ้าเราจะไม่ให้ล้มลุกคลุกคลาน เราต้องพยายามลองผิดลองถูก ลองผิดลองถูก มันจะมีกิเลสที่มันจะขวางหน้าเรา มันจะค้ำหน้าเราไม่ให้เราสะดวกสบายหรือ การประพฤติปฏิบัตินี้มันเป็นความทุกข์ยากอยู่แล้วส่วนหนึ่ง กิเลสผลึกใส กิเลสหลอกลวงให้เราทุกข์ยากเข้าไปอีกส่วนหนึ่ง

เราถึงต้องพยายามทุ่มเท เวลาทุ่มเท ทุ่มเทไปในมรรค ความอยากในเหตุ สร้างเหตุขึ้นไปแล้วผลมันจะเกิดขึ้นสมความปรารถนาถ้าเหตุมันสมควร “อยากในเหตุ” ถ้าอยากในเหตุ ถ้าเหตุมันพาผิตละ มีฉามรรคมันเกิดขึ้นมันพาให้ผิตไป ถ้าเราผิตไป ถ้าเรายึดมั่นถือมั่นเราเกินไป มันก็จะหมุนออกไป มันจะตกฟากไปทางฝ่ายอรรถกถาญาณุโยค

นั่นนะ เราปล่อยวาง เราเข้าใจแล้วเราตรวจสอบ เราตรวจสอบแล้วเราเริ่มต้นของเราใหม่ พยายามสร้างสมของเราใหม่ขึ้นมาจนมันใหม่ขึ้นมา มันจะวางเข้ามา จะละเอียดเข้าไป ละเอียดเข้าไป มันจะละเอียดเข้าไป จิตมันจะละเอียดเข้าไป จากสติปัญญา มันจะเริ่มต้นสร้างขึ้นมา เริ่มขึ้นไปจนกลายเป็นมหาสติ-มหาปัญญาขึ้นไปในกายภาคน้ำ

แต่ตอนนี้สติปัญญาโดยการต่อสู้เหมือนกัน จับต้องสิ่งนี้มันเป็นอุปาทานในหัวใจ อุปาทานสิ่งที่เกาะเกี่ยวนะ อุปาทานในการยึดมั่นถือมั่น สิ่งที่เป็นอุปาทาน มันไม่เป็นความจริง ถ้ามันไม่เป็นความจริง มันจะให้ผลเป็นอย่างไร? ให้ผลเป็นการหลอกลวง สิ่งที่หลอกลวงความเห็นของเรา สิ่งที่หลอกลวงใจของเรา ให้เราเชื่อกับสิ่งนี้ หมุนเวียนไปกับสิ่งนี้ มันจะให้คุณค่าอะไรกับใจดวงนั้นล่ะ มันให้คุณค่า หมุนเวียนก็อยู่อย่างนั้น วัฏวนของกิเลสพาไป วัฏวนของกิเลส หมุนเวียนกับสิ่งนั้น

เราย้อนกลับ ทวนกระแสกลับเข้ามาเพื่อจะเข้าไปให้เห็นจับต้องสิ่งนั้น จับต้องเรื่องของชั้นอันละเอียดให้ได้ ถ้าจับชั้นละเอียดได้มันเป็นอารมณ์ความรู้สึกผูกพัน วิปัสสนาเข้าไป แยกมันออก ออกไปจากใจให้ได้ มันเป็นชั้นอันละเอียด ชั้นเหมือนกัน มีความผูกพันเหมือนกัน สิ่งที่ผูกพันมามันยึดมั่นถือมั่นเหมือนกัน ความยึดมั่นถือมั่นของมันเพราะมันมีอุปาทานแล้วยึดมั่นถือมั่น มันจะหลงไหลไปไหน? มันก็หลงไหลไปในเรื่องการผูกพันของใจ นั่นนะ มันเกี่ยวพันกันไปอย่างนั้น มันอ่อนอยู่กับความทุกข์นะ ความทุกข์อันละเอียดอยู่นี้มันก็อ่อนอยู่ในหัวใจ มันอ่อนในหัวใจ ทำให้หัวใจเดือดร้อน

ถ้าเราไม่มีความสามารถทำได้ เราก็ต้องทำความสงบของใจ พักมันซะ ไม่ตามไปความเห็นสิ่งนั้น ทำความสงบของใจ ทำสมถกรรมฐานขึ้นมาให้มันพักผ่อน พักแล้วมีกำลังขึ้นมาค่อยออกมาจัดการกับมันใหม่ ถ้ามันมี นั่นนะ เราไม่รีบเร่งเกินไป ถ้าเรารีบเร่งเกินไป เราต้องการมากเกินไป เราก็จะไม่ละเอียดรอบคอบในการประพฤติปฏิบัติ ถ้าละเอียดรอบคอบ กิเลสมันจะหลอกลวงให้สิ่งนั้นเกิดขึ้นก่อน หลอกลวงให้เราพลัดพราก หลอกลวงให้เราหลุดออกไปจากวงจรของมรรคอริยสัจจที่จะเกิดขึ้นมาในหัวใจ

มรรคอริยสัจจเกิดขึ้นมาในหัวใจของเรา มันจะเกิดขึ้นมาจากความที่วิสมถะ “ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมถะกรรม ธรรมะนั้นจะเกิดกับใจดวงนั้น” ถ้าเราเกิด เราตื่นเดา เราคาดหมายมันเป็นความคาดหมายของใจ ใจคาดหมายไปมีความทุกข์ในหัวใจดวงนั้น ใจดวงนั้นจะมีสภาวะแบบนั้น นั่นนะ ทำความสงบของใจ ถ้ามันทำไม่ได้ ทำความสงบของใจดีกว่า ใจจะมีความสงบของใจ สุขขึ้นมา สุขขึ้นมา มันจะสร้างฐานขึ้นมา สร้างฐานขึ้นมา จนฐานนี้มันเป็นความตั้งมั่น นั่นนะยกขึ้นวิปัสสนาซ้ำแล้วซ้ำเล่าอยู่อย่างนั้นตลอดไป นั่นนะ ต่อสู้กับกิเลส

กิเลสมันจะหลอกลวง มันจะสร้างเรื่องขึ้นมา สร้างเรื่อง สร้างสถานะให้เราเข้าใจตามความเห็นของกิเลส แล้วจะว่าสิ่งนั้นเป็นผล สิ่งนั้นเป็นผล ทำให้เราก้าวออกไปจากดวงใจ ก้าวออกจากความประพฤติปฏิบัติ ออกไปไหน เข้ารก เข้าพงไป ไปไกลแสนไกลนะ แล้วเราก็ต้องย้อนกลับเข้ามาใหม่ ย้อนกลับเข้ามาในกิเลสเกิดที่ใจ กิเลสดับที่ใจ กิเลสเกิดที่นี้ต้องมาต่อสู้อันบนเวทีของใจเท่านั้น การวิปัสสนานั้นคือการต่อสู้อันบนเวทีของใจ ใจนี้มันหมักหมมสะสมไปด้วยสิ่งที่ว่าสกปรกโสภณในหัวใจ สิ่งที่สกปรกโสภณในหัวใจ นั่นกิเลสมันสกปรก นี่เป็นนามธรรมนะ

“มันจะสกปรกไปไหนในเมื่อมันเป็นนามธรรม มันจะมีความสะอาดไปไหน”

สิ่งที่เราไม่เคยเห็น เราก็ต้องคาดหมายไป แต่จะเห็นจริงๆ ต่อเมื่อเวลามันขาดออกไป สิ่งที่มีความสกปรกโสภณ คือความหมายว่า การคาดการณ์เป็นอนุโลมไปว่าสิ่งที่เป็นกิเลสนี้เป็นสิ่งที่เป็นความเศร้าหมอง สิ่งที่มีน้ำเศร้าหมอง สิ่งที่จะทำให้ใจนี้พาเกิด พาดาย

แต่ธรรมะละ ธรรมะเป็นน้ำสะอาด เป็นน้ำสะอาดมาชำระสิ่งนี้ใจ พยายามชำระล้างออกไป ล้างออกไปบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า ถ้าเราบ่อยครั้งเข้า ความชำนาญเราเกิดขึ้นมา ถ้าสิ่งที่มีความชำนาญเกิดขึ้นมามันจะเริ่มทันกัน สิ่งที่เริ่มทันกัน เริ่มต่อสู้อันได้ ความต่อสู้อันได้จะมีความแพ้วความชนะ จากเริ่มแพ้วมาตลอดมันจะมีความชนะบ้าง จนถึงจุดหนึ่ง ถึงจุดของมันความเห็นพอดิของมันแล้วมันก็ต้องปล่อยวางออกไป

สิ่งที่ปล่อยวางออกไปขาดออกไป นั่นนะ ชั้นอันละเอียดในหัวใจกับชั้นอันกลางในหัวใจกับใจนี้จะขาดออกจากกัน จิตกับชั้นนี้แยกออกจากกันโดยธรรมชาติของมันเลย แยกออกเว้งว่างจนกายเป็นกาย จิตเป็นจิต แยกออกจากกัน นี้เกิดผลขึ้นมา เกิดจากการเราท่องมาในธรรมท่องขึ้นมาในธรรม จิตนี้ท่องขึ้นมาในธรรม ธรรมเกิดขึ้นมาจากใจดวงนั้น เป็นธรรมของใจดวงนั้นสร้างสมขึ้นมา นี้สะสมขึ้นไป สะสมขึ้นมาจนเป็นผลประโยชน์ขึ้นมา มันก็มีความสุข

ความสุขเกิดขึ้นจากความละเอียดรอบคอบของใจ ความสุขไม่ใช่เกิดขึ้นจากความมั่งง่าย ความสุขอันเกิดขึ้นจากในหัวใจนั้นเป็นผลของใจดวงนั้น ใจดวงนั้นจะมีความสุขอยู่ชั่วคราว ชั่วคราวขนาดไหน ความสุขอันนั้นมันก็มีกิเลสอันละเอียดกว่าในหัวใจนั้น มันก็ต้องปั่นป่วนในใจ ใจมันจะมีความปั่นป่วนในใจ แต่ถ้ามันไม่ปั่นป่วนขึ้นมา ใจไม่เห็นกิเลสนั้นมันจะไม่ปั่นป่วน มันจะนอนจมอยู่ตรงนี้ ตรงนี้ทำให้นอนจมอยู่ได้

สิ่งที่ความติดข้องติดข้องกันอยู่ตรงนี้ มีความติดข้องอยู่ได้ ติดข้องเพราะใจมันเห็นว่าอันนี้เป็นความสุขแล้ว อันนี้เป็นความพอใจของใจตัวเองแล้ว มันมีความสุขใจ แต่สิ่งที่ละเอียดย่อมมันซ่อนอยู่ในหัวใจ ถ้าเรามีครูบาอาจารย์เคาะ เคาะออกมา มันจะออกมา ออกมาหากิเลสอีก ออกมาหาว่าสิ่งที่สะสมอยู่ในหัวใจนั้นมันอยู่ที่ไหน

สิ่งที่สะสมอยู่ในหัวใจนั้นเป็นกามราคะสะสมอยู่ในหัวใจ สิ่งที่กามราคะสะสมในหัวใจนั้นนะ การขุดคุ้ยหากิเลสนี้เป็นงานอย่างหนึ่ง การขุดคุ้ยหากิเลสแล้วเป็นงานอย่างที่เป็นเรื่องอันประเสริฐมาก ถ้าขุดคุ้ยหาไม่เจอกิเลสมันก็เป็นความหลง จิตนี้จะหลง จะนอนอยู่ตรงนั้นเป็นชั่วโมง ชั่วโมง ออกทำขนาดไหน ความสงบขนาดไหนมันก็จะสงบอยู่แค่นั้น อยู่แค่นั้นเพราะมันเป็นสิ่งที่ว่ามันไม่เจริญงอกงามขึ้นไป

สิ่งที่จะเจริญงอกงามขึ้นไป มันต้องใช้ปัญญาใช้ใหม่ สิ่งที่เป็นปัญญาจะเผาไหม้กับเรื่องของกิเลสนั้นมันต้องจับต้องได้ มันต้องพยายามแสวงหาสิ่งนี้ให้ได้ การแสวงหาสิ่งนี้ การขุดคุ้ยหากิเลสนี้เป็นเรื่องอันหนัก เป็นภาระอันหนึ่ง เป็นภาระของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติมหาศาล เป็นภาระอันหนึ่งแล้วเป็นภาระอันมหาศาล ถ้าจับต้องสิ่งนี้ได้ เป็นภาระที่เราจับต้อง เราเป็นหนี้ เราหาเจ้าหนี้เจอ ถ้าเราหาเจ้าหนี้เจอเราจะชำระหนี้ได้ ถ้าเราหาเจ้าหนี้ไม่เจอเราจะชำระหนี้ใคร

นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อกิเลสมันอยู่ที่ใจ เราจะชำระกิเลส เราต้องหาตัวกิเลสเจอ ตัวกิเลสคือตัวเจ้าหนี้ใหญ่ ถ้าเกิดเจอตัวเจ้าหนี้ใหญ่แล้วเราก็อยใช้หนี้เขา ผ่อนชำระเขาขนาดไหน นั่นคือเรื่องการวิปัสสนา ถ้าวิปัสสนาเกิดขึ้นมา มันจะเป็นการผ่อนชำระ ผ่อนชำระความเห็นผิด ผ่อนชำระความผูกพันของใจ ใจผูกพันกับเรื่องชั้นอันละเอียดนี้เป็นสิ่งเป็นเนื้อเดียวกัน ชั้นอันละเอียดกับใจนี้จะ เป็นเนื้อเดียวกัน กามราคะนี่จะเป็นเรื่องสุขสมอยู่ในหัวใจ ใจนี้จะสุขอยู่สิ่งนี้แล้วก็จะวนอยู่ในกามราคะนี้โดยธรรมชาติของมัน

ถ้าไม่เห็น ถ้าจับต้องไม่ได้ไม่รู้สีกตัวเลยนะ จะไม่รู้สีกตัวว่าสิ่งนี้มันเป็นอะไรขึ้นมา จะไม่เคยเห็นมัน จะอยู่อย่างนั้นแล้วหมุนเวียนไป ความคิดมันเกิดดับในหัวใจ เวลามันมีสิ่งใดสะเทือนใจมันจะเกิดขึ้นมาทันทีแล้วมันจะเผาอุ้งกินอยู่อย่างนั้น เราก็อไม่เข้าใจ ไม่เข้าใจเพราะอะไร? เพราะมันเป็นอารมณ์ออกมาจากภายนอกใจ เวลาความคิดออกมาจากภายนอก เราคิดว่าสิ่งนี้เกิดมาจากไหน? มันเกิดมาจากภายในก่อน มันเผาผลาญภายในก่อนแล้วมันถึงออกมาเป็นอารมณ์

ความรู้สึกข้างนอก เราเห็นแต่อารมณ์ความรู้สึกข้างนอกนี่ว่าเป็นกามราคะ เป็นกามราคะ แต่ความจริงมันเกิดขึ้นจากที่ไหน?

มันเกิดขึ้นจากภายใน ถ้าเกิดขึ้นจากภายใน จับตรงนี้ได้มันสะท้อนเรื้อนลั่นเลยนะ สะท้อนเรื้อนลั่นในหัวใจของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ มันจะมีเป็นผลงาน ถ้ามีผลงานขึ้นมามันจะมีความภูมิใจ ความภูมิใจของสัตว์โลก ความภูมิใจของใจที่ผู้ประพฤติปฏิบัติก้าวเดินเป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป มันจะเป็นขั้นเป็นตอน ถ้าไม่ก้าวเดิน จับต้องไม่ได้ มันไม่ก้าวเดินเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป มันจะอยู่ช้าแล้วขอยเท้าอยู่กับที่ มันจะช้าอยู่กับที่อยู่อย่างนั้น แล้วมันไม่ก้าวเดินตลอดไป

แต่ถ้ามันจับต้องได้ มันเริ่มขึ้นเป็นขั้นตอนขึ้นไป พอขึ้นเป็นขั้นตอนขึ้นไป วิปัสสนาเกิดขึ้น การจะวิปัสสนาสั่งนี้มันเป็นการต่อสู้กันอย่างมหาศาล สิ่งที่ต้องสู้มหาศาลในการต่อสู้กัน สงครามใหญ่เกิดขึ้น สงครามจากขอบนอก สงครามเราตีสงครามขึ้นมาต่อสู้กันจากชายขอบของสงคราม กลับเข้าไปสู่จุดศูนย์กลางของสงคราม เหมือนกับพายุ พายุจากหางพายุขึ้นมา เราเข้าไปอยู่ในวงก่อตัวพายุมันจะรุนแรงเหมือนกัน

นี่ก็เหมือนกัน ในใจของเรา เราต่อสู้เข้ามาในหัวใจของเรา เราต่อสู้เข้ามาจากชายขอบเข้ามา ชายขอบเข้ามาจนถึงจุดกึ่งกลางของแม่ทัพใหญ่ สิ่งที่เป็นแม่ทัพใหญ่มันไปสู่สงครามอันใหญ่โตที่มันจะทำให้ใจนี้เป็นไปตามอำนาจของเขา เราต่อสู้ขึ้นมา เราพยายามวิปัสสนาขึ้นมา อันนี้เป็นโทษ ชั้นธอันละเอียดนี้เป็นสิ่งที่เป็นโทษอันละเอียดแล้วมันจับต้องไม่ได้ มันจับต้องได้ยากมาก

พอจับต้องขึ้นมามันจะแยกออกขึ้นมา อันใดเป็นเวทนา ความรู้สึกเวทนาของใจ ใจให้ค่ากับสิ่งนี้ ความทุกข์ขึ้นมาเกิดจากเวทนาของใจ เกิดมาจากสัญญาอันละเอียดของใจ สิ่งนี้เกิดขึ้นมา มันเผาผลาญใจขึ้นมาแล้วมันก็หมุนเวียนอย่างนั้น แล้วเราเข้าใจผิด ความเข้าใจผิดของเราคือการวิปัสสนาแล้วผิดพลาดออกไป มันจะหมุนออกไปข้างนอก หมุนออกไปข้างนอก หมุนออกไปให้เราหมุนออกไปข้างนอก หมุนออกไปโดยที่ไม่เข้าจุดศูนย์กลาง

เราต้องย้อนกลับตลอด ย้อนกลับตลอด การย้อนกลับ พลังงานของใจ งานข้างนอกทำแล้วมันแสนเหน็ดเหนื่อย แต่ถ้าวิปัสสนานี้มันเหน็ดเหนื่อยมากกว่านั้นอีก งานของใจมันจะเหน็ดเหนื่อยมันถึงต้องกลับมาพักความสงบของใจ ความสงบของใจ ให้ใจได้พักผ่อน ถ้าพักผ่อนแล้วมีกำลังขึ้นมาต่อสู้ เข้าไปต่อสู้ ถ้าต่อสู้ไม่ไหว พักอยู่อย่างนั้น ต่อสู้ กดไว้ก่อนให้มีกำลังขึ้นมา

เหมือนกับมีด เอามาลับให้คมกล้าขึ้นไปแล้วกลับเข้าไปฟัน ถ้าฟันได้ ฟันเข้าไปได้ มันก็จะหลุดออกไป ปล่อยวางออกไป ปล่อยวางออกไปให้ใจนี้เป็นอิสรภาพชั่วคราว ชั่วคราว นั่นนะ ความปล่อยวางขนาดนี้ในการต่อสู้นี้มีมากมายกว่าชั้นล่างมาก ข้างล่างมีการต่อสู้เป็นครั้ง มันต่อสู้แล้วมันยังปล่อยวาง แต่ข้างบนนี้มันจะเหนียวแน่นกว่า

การต่อสู้ที่ต้องต่อสู้อย่างมหาศาล ทำอยู่อย่างนั้น ทำอยู่อย่างนั้นจนถึงที่สุด จนถึงที่สุดมันก็จะขาดออกไป ชั้นนี้ไม่ใช่จิต จิตนี้ไม่ใช่ชั้น จิตนี้เป็นจิต ชั้นนี้เป็นชั้น แล้วจิตตัวนี้ที่ว่ามันท่งไปในชั้น มันท่งไปอย่างนี้เอง เพราะอะไร

เพราะมันเป็นอวิชชาปจฺจยา สงฺขารา ความที่ว่ามันหมุ่นในตัวมันเองอยู่แล้ว มันเป็นปัจจยาการในตัวของมันเอง ตัวอวิชชาเป็นตัวปัจจยาการแล้วมันก็หมุ่นออกมา แล้วมันท่งเข้าไปในชั้น ๕ เห็นไหม มันท่งไป มันวนเวียนไป จิตนี้เป็นนักรท่งเทียวในอารมณ์ของตัวเอง ถ้าท่งเทียวอารมณ์ของตัวเอง เพราะคนที่ว่าเป็นปุถุชน คนที่ไม่ประพฤติปฏิบัติ ไม่เข้าใจสิ่งนี้

แต่ในการประพฤติปฏิบัติ เราท่งเทียวเข้าไปด้วยแล้วเรามีธรรมะธรรมารุชเข้าไปด้วย มันชำระล้างเข้าไปเป็นชั้นๆ เข้าไป ชำระความเห็นของเราเข้ามาเป็นชั้นๆ เข้ามา มันชำระขาดออกไปเป็นชั้นเข้ามา จนมันเป็นออกไปเป็นเรื่องของอวิชชาปจฺจยา สงฺขารา เป็นตัวของตัวอวิชชาคือตัวใจล้วนๆ นั่นนะ ตัวใจล้วนๆ ตัวนี้ตัวนักรท่งเทียว ตัวนี้คือตัวจิตปฏิสนธิ จิตปฏิสนธิ กับจิต กับความอารมณ์ความคิดต่างๆ วิญญาณปฏิสนธิกับวิญญาณในชั้น ๕ ต่างกัน ต่างกันตรงนี้

เพราะว่ามันประสานกันแล้ว มันถึงเป็นออกมาเป็นอารมณ์ ถ้ามันไม่ประสานกันมันก็เก๋ๆ เชนๆ มันเสวยอารมณ์ไม่ได้ มันเสวยอารมณ์ไม่ได้ มันหดสั้นเข้ามา มันปล่อยชั้นเข้ามา ปล่อยชั้นเข้ามา จนมันเข้าถ้า เสือเข้าไปอยู่ในถ้ำ แล้วก็เราไม่เห็นเสือเพราะเราเห็นแต่ปากถ้ำ เราเห็นแต่ว่ามันเป็นถ้ำเป็นภูเขาว่าเป็นสิ่งที่สวยงาม

นี่ก็เหมือนกัน จิตมันปล่อยวางแล้วมันจะเว้งว้าง มันจะมีความสุขของมันขนาดไหน มันจะปล่อยวางอยู่ขณะนั้น มันจะไม่เห็นตัวเสือ มันจะจับเสือไม่ได้ จิตเป็นนักรท่งเทียว จิตจะทำลายจิตนี้มันต้องย้อนกลับเข้ามา ทำลายตัวมันเอง ถ้าจะทำลายตัวมันเอง มรรคญาณจะเกิดขึ้นขนาดไหน มันต้องพยายามจับ พยายามแสวงหาลึ่งนี้

ถ้ามรรคญาณมันเกิดขึ้นได้ มันจับตัวมันเองได้ มรรคญาณเกิดขึ้นไม่ได้ มันจับตัวมันเองไม่ได้ ถ้าจับตัวมันเองได้ จับตัวมันเองได้ พลิกตัวมันเอง กว่าไป นั่นนะ ตัวของจิตเป็นตัวจากตัวสกปรกเป็นตัวสะอาด เห็นใหม่ อวิชชาขบจายา สงขาราสงขารปจายา วิญญาณ อารมณ์เกิดขึ้นจุดเดียว อารมณ์ความเกิดขึ้น เกิดขึ้นพร้อมกันเหมือนกับไฟที่เกิดขึ้น ความร้อนกับแสงสว่างเกิดขึ้นพร้อมกัน อันนี้ก็เหมือนกัน ในหัวใจมันเกิดขึ้นดับ เกิดดับพร้อมกัน

แต่เดิมขั้นกับจิตมันเกิดขึ้นมันกระทบกระเทือนกัน เราวิปัสสนาใคร่ครวญเข้ามา มันก็หลอกเราตลอดมา เราพยายามใคร่ครวญเข้ามาขนาดไหน จนชำระสะสางเข้าไปจนถึงตัวของจิตมันไม่ใช่ตัวขั้น มันเป็นตัวที่ว่าเป็นปัจจัยการเกิดขึ้นพร้อม เกิดดับพร้อม ความเกิดดับพร้อม ความละเอียดรอบคอบในการวิปัสสนามันต้องละเอียดรอบคอบมากกว่ากัน ความละเอียดเกิดดับพร้อมกัน ไม่ใช่หมุนออกไป มันพลิกทีเดียว พลิกออกไปเลย ฟันออกไปจาก...จิตนี้ไม่ใช่เป็นนันทองเที่ยวแล้ว มันจะท่องเที่ยวไปอีกไม่ได้เพราะอะไร เพราะมันไม่มีเชื้อ

สิ่งที่มีเชื้อ ความเป็นเชื่อนั้นเป็นพลังงาน เป็นพลังงานของวิญญู เป็นพลังงานของจิตที่มันหมุนไปในวิญญูนั้น แล้วเราไปทำลายเชื้ออันนี้หมดสิ้นออกไป มันไม่มีเชื้อท่องเที่ยว จิตนั้นก็สมบูรณ์ในตัวมันเอง มันจะไม่ท่องเที่ยวอีกเลยในจิตดวงนั้น จิตดวงนั้นจะอยู่ธรรมชาติของเขา จิตดวงนั้นจะมีความสุขมหาศาลในความสุขของจิตดวงนั้น เพราะจิตดวงนั้นได้ทำงานของตัวเอง สิ้นสุดการประพฤติปฏิบัติ สิ้นสุดการงาน

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวนหาครูบาอาจารย์อยู่ ๖ ปีนะ วนหาครูบาอาจารย์อยู่ ๖ ปี พยายามศึกษากับใครเพื่อจะหาวิชาการนี้ก็ไม่รู้ วิชาการนี้ก็ไม่รู้ จนกว่าตัวเองต้องประพฤติปฏิบัติเอง เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้เป็นสยัมภูตรัสรู้ธรรมเอง ธรรมนี้ละเอียดอ่อนลึกซึ้งมาก ความละเอียดอ่อนลึกซึ้งจนเราไม่สามารถอธิบายกันได้ สมมุติเป็นบัญญัติ สมมุติขึ้นมาไม่ได้ จนพระพุทธเจ้าต้องบัญญัติเป็นขั้น ๕ บัญญัติเป็นสัมโพชฌงค์ เป็นสัมมาสมาธิ เป็นธรรมวิจยขึ้นมา ธรรมวิจยในขั้น ๓ ธรรมวิจยในกิเลส นั่นนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบัญญัติขึ้นมา

แล้วเราพบสิ่งนี้ เราพยายามทำสิ่งนี้ขึ้นมาเพื่อเข้าไปจับให้จากนามธรรมให้เป็นรูปธรรมขึ้นมา แล้ววิปัสสนาเข้าไปเป็นขั้นเป็นตอนของเราเข้าไป เข้าไป จนกว่าใจมันจะพลิกเป็นสิ่งที่ว่า

ถึงที่สุดของมัน ถึงที่สุดของการประพฤติปฏิบัติ ถ้าถึงที่สุดของการประพฤติปฏิบัติได้ ใจดวงนั้น มันก็เป็นอิสระเสรีภาพขึ้นมาได้

ถ้าประพฤติปฏิบัติเวียนอยู่ในการประพฤติปฏิบัติ ปฏิบัติหลงไป ท่องอยู่ในอารมณ์ของตัวเอง แล้วเข้าใจว่ามันเป็นธรรม มันก็เป็นสิ่งที่ทำให้เราวนเวียนอยู่ที่นั่น ถ้าเราวนเวียน ก้าวเข้าเป็นมรรคอรียสัจจัง ก้าวออกนี้เป็นอัตตกิลมถานุโยค ก้าวออกนี่ตรองออกไปตลอดไป ถ้าก้าวถูกทางมันก็จะทำชำระกิเลสออกไปจากใจ ถ้าชำระกิเลสออกไปจากใจมันก็จะเป็ผลงานของใจ

นี่ใจมีอยู่ ใจมีอยู่ในร่างกายของเรา เกิดขึ้นมาพร้อมกับเราพร้อมกัน เกิดขึ้นมา จากท่องเที่ยวในวัฏฏะ เกิดดับ เกิดดับ ถ้าไม่ปฏิบัติธรรมมันก็ต้องเกิดดับอย่างนี้ตลอดไป ท่องเที่ยวไปในวัฏฏะนะ หมุนเวียนไปในวัฏฏะแสนทุกข์แสนยาก เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน เกิดเป็นอะไร

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังเกิดเป็นนก เกิดเป็นกวาง เวลาพูดถึงว่า เวลาท่านย้อนอดีตชาติของท่านไป แล้วทำไมเราจะไม่เกิด เราเป็นปลูชน เราเป็นมนุษย์ แล้วเราสร้างคุณงามความดีขนาดไหน เราต้องเคยทำความชั่วมา เราต้องเคยเกิดในสถานที่ต่างๆ นั่นนะ ท่องเที่ยวไปในวัฏฏะ ท่องเที่ยวไปอย่างนั้น แล้วปัจจุบันนี้ท่องเที่ยวมาขนาดไหน มาถึงปัจจุบันนี้แล้ว เราเห็นทางออกแล้ว มันจะไม่มีกำลังใจขึ้นมาจากไหน

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสวงหาเอง ยังพยายามแสวงหา อันนี้ชูมือเปิบ ชูมือเปิบ ว่าศาสนาเป็นยาเสพติด ศาสนาเป็นยาเสพติด...มันติดไปไหน ถ้าติดขึ้นมา เราต้องติดขึ้นมา ติดขึ้นมาในหัวใจของเราบ้างสิ ถ้ามันติดขึ้นมาในหัวใจของเราขึ้นมาบ้างมันจะเป็นประโยชน์ของเราขึ้นมา นี่มันไม่ติดกันในหัวใจของเราขึ้นมา มันไปไหน มันหาไม่เจอ หาไม่เจอผลงานของเราไม่มี

ถ้าหาเจอ ปัจจัยตั้งเป็นแบบนี้ กิเลสขึ้นมา กับกิเลสอยู่ในหัวใจของสัตว์โลก กิเลสอยู่ในหัวใจของสัตว์ที่เวียนตายเวียนเกิดนี้ กิเลสมันอยู่ในหัวใจ เราก็ต้องหากิเลสที่นั่น หากิเลสที่ในหัวใจนั้น แล้วดับกิเลสในหัวใจนั้น ในหัวใจของดวงใจดวงใดดับกิเลสได้ ใจดวงนั้นเป็นผู้ที่พ้นออกไปจากความทุกข์

ความทุกข์ในวัฏฏะนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระอรหันต์นะ แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า “อาณนัท เรากระหายน้ำเหลือเกิน” ความหิวความกระหายเป็นทุกข์

ประจำธาตุชั้นนี้มันเป็นภาระ สิ่งที่เป็นภาระรับผิดชอบอยู่ ธาตุชั้นนี้ต้องรับผิดชอบกันไป มันก็เป็นภาระ ถ้าว่าเป็นความทุกข์ มันเป็นภาระ เป็นความทุกข์ของใจ ใจมันเข้าใจ ถ้าใจไม่มีความเข้าใจ มันเป็นความทุกข์ มันเป็นหน้าที่ต้องหาให้มัน แต่ถ้ามันเป็นความเข้าใจ นี่เป็นภาระต้องประคองกันไปให้ถึงที่สุด ให้ถึงที่สุดจุดหนึ่งแล้วมันก็สละทิ้งไป ตายแล้วไม่เกิดอีก

เกิดมาแล้วต้องตายหมด ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติก็ต้องตาย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ปรินิพพานไปแล้ว ครูบาอาจารย์ของเราประพฤติปฏิบัติมาก็นิพพานไปแล้วละองค์ แต่ละองค์ไปมันต้องเป็นไปตามนี้ เกิดแล้วต้องตายหมด แต่สำคัญว่าตายแล้วจะเกิดอีกหรือไม่เกิดอีกถ้าไม่ชำระเชื้อออกไปจากใจ จิตนี้ยังท่องเที่ยวอยู่ต้องเกิดอีก ถ้าจิตนี้ดับเชื้อออกไปหมดแล้วไม่มีเชื้อออก มันจะท่องเที่ยวไปอีกไม่ได้เลย ท่องเที่ยวไปอีกไม่ได้เพราะการท่องเที่ยวในธรรมของเราขึ้นมา

ถ้าเราท่องเที่ยวของเราในธรรมขึ้นมา มันถึงจะไปกำจัดเชื้ออันนั้นได้ “ธรรมอาวุธ” อาวุธโดยธรรมนี้ไปกำจัดกิเลสได้ ถ้ากิเลสกับกิเลสนั้นมันจะเพิ่มพูนขึ้นมา มันจะจำกัดกันไม่ได้ ความเห็นของกิเลสกับในหัวใจของเรามันอยู่โดยสถานะของมันอยู่แล้ว มันจะเพิ่มพูนกันตลอดไป มันจะเพิ่มพูนให้เรามีมากขึ้นมา ต้องใช้ธรรมอาวุธ ความเป็นธรรม ธรรมที่เกิดขึ้นจากเรา เป็นปัจจัยตัดตั้งรู้จำเพาะใจของเรา

เราสร้างสมขึ้นมาจากใจของเรา มันเกิดขึ้นมาในใจของเรา แล้วก็ชำระประหารในใจของเราเป็นปัจจัยตัดตั้งในหัวใจของเรา ถ้าหัวใจของเราเป็นปัจจัยตัดตั้ง มันมีความรู้สึก มีความเข้าใจ มีความเห็นไปหมด นั่นนะ ดับที่ไหน เกิดที่ไหน ความเห็นของใจขาดที่ไหนจะเข้าใจ จะรู้ตามความเป็นจริงทั้งหมด รู้ตามความจริงว่ากิเลสมันขาดไปตั้งแต่ตรงไหนๆ แล้วย้อนกลับเข้ามาดู

แต่เดิมนะ ถ้าครูบาอาจารย์พ้นออกไปแล้ว พุดไป เรายังไม่สิ้นสุดไป เราจะลำดับเหตุการณ์ได้ไม่ตลอดรอบคอบ เราจะไม่รู้โดยเป็นขั้นเป็นตอน แต่ถ้าเราย้อนกลับขึ้นมา เราถึงที่สุดแล้วย้อนกลับขึ้นมา เหมือนคนเคยเดินทาง ถ้าเดินทางครั้งแรกไป ขณะเดินทางไปข้างหน้าเรายังไม่รู้อะไรเลย เราจะต้องพยายามดูหนทางขึ้นไป แต่ถ้าเราเคยเดินทางแล้ว เราย้อนกลับมาดูทาง เราจะชำนาญทางนั้นมาก

มรรค ๔ ผล ๔ สมุจเฉทปหานถึง ๔ หน เป็นบุคคล ๘ จำพวก โสคาปัตติมรรค โสคาปัตติผลนี้เป็นคู่หนึ่ง บุรุษ ๔ คู่ ๘ จำพวก มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ นิพพานนี้เกิดขึ้นมาจากใจดวงนั้น

มรรค ๔ ผล ๔ ต้องเป็นบุรุษ ๘ คนเขียวหรือ?

ไม่ใช่ เป็นคนคนนั้น แต่เปลี่ยนสภาวะจากโศคาปัตติมรรคเป็นโศคาปัตติผล สกิทาคามีมรรคเป็นสกิทาคามีผล เลื่อนขั้นขึ้นไป เป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป เป็นอรูปธรรม จากความเสื่อมสภาพของมันเป็นเสื่อมสภาพตลอดไปจนไม่เสื่อมสภาพเป็นอรูปธรรมในหัวใจนั้น บุรุษ ๔ จำพวก บุรุษ ๔ คู่ ๘ จำพวก นี้ใจเป็นอย่างนั้น ใจนี้สะสมขึ้นมา นั่นนะ ปัจจัยตั้งรู้ขนาดนั้น รู้ตามความเป็นจริงตลอดในหัวใจของสัตว์โลกนะ

สัตว์โลกเกิดขึ้นมามีความทุกข์ความยาก อันนี้น่าสงสาร วัฏวน จิตท่องเที่ยว เวลาจิตเราท่องเที่ยวไปในวัฏวน ในความทุกข์ความยาก อันนี้เราคงสงสารตัวเอง สัตว์โลกน่าสงสาร เราก็คือเป็นสัตว์โลกตัวหนึ่ง เราต้องสงสารตัวเอง ถ้าเราสงสารตัวเอง เราถึงจะหาทางออกของเราให้ได้ ถ้าเราไม่สงสารตัวเอง ถ้าสงสารตัวเอง ความประพฤติปฏิบัติที่เป็นของที่ว่าไม่เหลือปากว่าแรง

ถ้าเราไม่สงสารตัวเอง ความปฏิบัตินี้เป็นความทุกข์อันหนึ่ง นี้ทุกข์เพื่อจะพ้นจากทุกข์เป็นความทุกข์อันหนึ่ง เราก็คือไม่อยากจะทำ แต่ถ้าเรามีเหตุผลว่า เราสงสารตัวเอง ความเพียรเพื่อจะพ้นจากความทุกข์มันสามารถสร้างขึ้นมาได้ เรามีค่า มีคุณค่าขึ้นมาในหัวใจของเรา เรามีแก้ไขทำงาน ถ้าเรามีแก้ไขทำงาน เราจะพ้นออกไปได้ เพราะมันมีเหตุ

เวลาธรรมฝ่ายเหตุมันต้องเกิดขึ้นมาแล้วมันจะมีธรรมฝ่ายผล เวลากิเลสมันเกิดขึ้นมา มันเกิดมาลอยๆ ไหม เพราะมันมีกิเลสในหัวใจ มันมีสมุฏฐานในหัวใจของเราขึ้นมา มันต้องหมุนออก มันต้องหมุนในตัวของมันเองก่อน นั่นนะ ภาวสะเกิดจากตรงนี้ อวิชชาสะเกิดขึ้นมา อนุสัยมันเกิดขึ้นมาจากในหัวใจ มันเกิดขึ้นมาเสร็จแล้วมันก็หมุนเวียนออกไป

นี่ก็เหมือนกัน หมุนกลับเข้ามา วนกลับเข้ามาชำระมันๆ ถ้ามันวนกลับเข้ามา สิ่งที่เราสร้างสมขึ้นมามันเป็นกำลังของเราขึ้นมา สร้างสมขึ้นมา สร้างสมขึ้นมาไม่ได้มันก็ชำระของเราไม่ได้ มันชำระกิเลสได้ นั่นนะ ใจมันก็พัฒนาขึ้นมาเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป จนมันเวียนไป มันท่องเที่ยว เพราะมันท่องเที่ยวอย่างนี้ มันมีกำลังขึ้นมาอย่างนี้ มันถึงชำระกิเลสออกไปจากใจของสัตว์โลก มันเป็นปัจจัยตั้ง รู้จำเพาะใจดวงนั้น เอวัง